

Prof.Dr. Gülsüm KİLLİ YILMAZ

TL1060 Hakas Türkçesi II Ders Notu: 4. Ders “Hakas Türkçesinde Sayı Kategorisi”, Ankara Üniversitesi Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü, Ankara, 2021.

Sayı Kategorisi (Сан категориясы)

İsimler ait oldukları cinsten bir tek varlığı, ya da belli bir parçayı gösterirler. Bu yalın halleriyle adlar teklik/tekil (бир санда)’dirler: ағас “ağaç”, тас “taş”, тура “ev, bina” vb.

Aynı cinsten birden çok varlık anlatılmak istendiğinde, çokluk ekleri eklenir. Bu durumda isimler çokluk/çoğul (көп санда) durumdadırlar: ағастар “ağaçlar”, тастар “taşlar”, туралар “evler, binalar” vb.

Hakas Türkçesinde çokluk şekli, isim tabanının son sesine bağlı olarak {+lAr}, {+tAr}, {+nAr} şeklinde eşbiçimleri bulunan ekin ünlü uyumuna uygun olan şeklinin eklenmesi ile oluşturulur:

1. Kelime ünlü veya ötümlü bir ünsüz ile bitiyor ise, kelimeye çokluk eki –лар/-лер şeklinde gelir: туралар “evler, binalar”, тағлар “dağlar”, ааллар “köyler”, пүрлер “yapraklar”, иблер “evler” vb.
2. Genizsil ünsüzlerle biten kelimelere çokluk eki –нар / -нер şeklinde gelir: аннар “yabanî hayvanlar, avlar”, уннар “unlar”, имнер “ilâçlar” vb.
3. Ötümsüz ünsüzlerle biten kelimelere çokluk eki -тар / -тер şeklinde gelir: хустар “kuşlar”, аттар “atlar”, харахтар “gözler”, хаптар “çuvallar” vb.

Kelime tabanının son sesi		
Ünlüler (-а, -о, -у, -ы, -е, -ө, -ү, -и, -і); Ötümlü ünsüzler (-й, -л, -р, -□ -г, -ф)	-лар -лер	үгренчілер палалар ічелер пүүрлер ааллар айлар пиглер

		тағлар
-н, -ң, -м	-нар -нер	имнер тааннар аңнар хазыңнар
-п, -с, -т, -к, - х	-тар -тер	азахтар аттар пастыхтар ағастар оттар тиректер

Хакас Түркçесинде Түрkiye Түркçесинде олдуғу gibi özel adlar da çokluk eki alabilir. Örneğin kişi adı ya da soyadına çokluk eki eklendiğinde aynı aileden olan kişiler kastedilir: Иралар, Сағалаковтар vb. Bu tür yapılarla genellikle köy adlarında rastlanır: Аршаннар аалы, Чаптыхтар аалы vb.

Хакас Түркçесинде ikilemelerle de çokluğa yakın bir anlamda, benzer şeylerin topluluğu ifade edilir: олған-узах “çoluk çocuk, çocuklar”, пала-парха “çoluk çocuk, çocuklar, алтын-күмүс “mücevherat”, сөп-сап “çer çör, çöpler” vb.

Каунаklar:

Korkmaz Z. (2002) *Türkiye Türkçesi Grameri: Şekil Bilgisi*, Ankara: TDK

Хакасский язык. Морфология./Под ред. Карпова В.Г. - Учебное пособие (на хакасском языке) для студентов, обучающихся по специальности 021700.02-Филология (Хакасский язык и литература) – Абакан: Изд-во ХГУ им. Н.Ф. Катанова, 2004.

Патачакова Д.Ф. Хакас тілі. I чардығы. Лексика, фонетика, морфология: педагогическай училищее учебник. Пастағызын сыхча = Грамматика хакасского языка. Ч. I. Лексика, фонетика, морфология: Учебник для педагогического училища. Изд. 1-е. – Абакан: Хакас. кн. изд-во, 1955.

